

To Cite This Article: Alkar, E., Demirci, Ş., & Şenyurt, S. (2025). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Somut Olmayan Kültürel Miras Farkındalığı, Algıları ve Deneyimlerinin İncelenmesi. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 55, 25-40. <https://doi.org/10.32003/igge.1655598>

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Somut Olmayan Kültürel Miras Farkındalığı, Algıları ve Deneyimlerinin İncelenmesi

Examination of Social Studies Trainee Teachers' Awareness, Perceptions and Experiences of Intangible Cultural Heritage

Elif ALKAR¹ , Şevval DEMİRCİ² , Seçil ŞENYURT³

Öz

Bu çalışmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) kavramı ve SOKÜM unsurlarına yönelik farkındalık, algı ve deneyimlerinin ortaya konması amaçlanmaktadır. Nitel araştırma yaklaşımları kapsamında yapılan bu çalışmanın çalışma grubunu, 2024-2025 eğitim öğretim yılı güz döneminde Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü'nde dördüncü sınıfa devam eden 28 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Çalışma grubuna sadece aynı bölümde son sınıfa devam eden sosyal bilgiler öğretmen adayları dahil edilerek amaçlı örnekleme ve tür olarak da benzeşik örneklem ile elverişli örneklem tercih edilmiştir. Veri toplama aracı üç bölümden oluşmaktadır. Bulgular da veri toplama aracıyla uyumlu olarak; (1) öğretmen adaylarının SOKÜM kavramına ve UNESCO SOKÜM Türkiye Temsili Listesi'ne kayıtlı unsurlara ilişkin farkındalıklarına yönelik bulgular; (2) kelime ilişkilendirme testine yönelik bulgular ve (3) öğretmen adaylarının SOKÜM unsurlarını deneyimleme durumlarına yönelik bulgular şeklinde üç bölüm halinde analiz edilmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde, öğretmen adaylarının yaklaşık yarısının SOKÜM tanımlarında “fiziksel olmayan / gözle görülemeyen / soyut” ifadelerinin yer aldığı görülmektedir. SOKÜM unsurlarının neler olduğuna dair ise öğretmen adayları tarafından en çok belirtilen unsurlar olarak “Karagöz”, “Meddahlık Geleneği” ve “Nevruz” öne çıkmaktadır. Kelime İlişkilendirme Testi'nde öğretmen adaylarının en çok çağrışım yapan kelimeyi “İftar ve Sosyo-Kültürel Gelenekleri”, “Meddahlık Geleneği”, “Nevruz” ve “Karagöz” unsurlarında yazdıkları saptanmıştır. Deneyimleme durumu açısından ise; “Türk Kahvesi ve Geleneği” ile “Çay Kültürü: Kimlik, Misafirperverlik ve Toplumsal Etkileşim Sembolü” unsurları, öğretmen adaylarının tamamının deneyimlediği unsurlardır. Ayrıca “Karagöz”, “İnce Ekmek Yapımı ve Paylaşımı Geleneği: Yufka”, “Nevruz” ile “İftar ve Sosyo-Kültürel Gelenekleri” yüksek oranda deneyimlenen diğer unsurları oluşturmaktadır. Ayrıca, öğretmen adaylarının neredeyse tamamı lisans eğitimlerinde SOKÜM ile ilgili bir ders almadıklarını belirtmişlerdir. Araştırma bulgularından hareketle, SOKÜM konularını ele alan bir dersin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında yer almasının faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Somut Olmayan Kültürel Miras, Öğretmen Adayı, Sosyal Bilgiler, UNESCO SOKÜM Türkiye Temsili Listesi

* **Sorumlu Yazar:** Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, ✉ elifalkaryildirim@yyu.edu.tr / elifalkar@gmail.com

Abstract

This study aims to reveal the awareness, perception and experiences of social studies trainee teachers regarding the concept of Intangible Cultural Heritage (ICH) and ICH elements. The study group of the this research conducted within the scope of qualitative research approaches, consists of 28 trainee teachers who are fourth-year students in the Department of Social Studies Teaching, Bursa Uludağ University, in the fall semester of 2024-2025. Non-probability-based sampling (homogeneous sampling and convenience sampling as types) was preferred so social studies trainee teachers who were in their final year in the same department were included in the study group. The data collection tool consists of three parts. The findings were analyzed in accordance with the data collection tool; (1) the awareness of trainee teachers regarding the concept of ICH and the elements in the UNESCO Representative List of the ICH; (2) the word association test; and (3) the experiences of trainee teachers regarding ICH elements. When evaluated in general, it is seen that almost half of the trainee teachers include the statements “non-physical / invisible / abstract” in their definitions of ICH. As for the elements of ICH, the most frequently stated elements by the trainee teachers are “Karagöz”, “Arts of the Meddah” and “Nowruz”. In the Word Association Test, it is seen that the trainee teachers wrote the most words in the elements of “İftar and its Socio-Cultural Traditions”, “Arts of the Meddah”, “Nowruz” and “Karagöz”. In terms of experience, the elements of “Turkish Coffee Culture and Tradition” and “Culture of Çay (tea): Symbol of Identity, Hospitality and Social Interaction” are among the elements experienced by all of the trainees. In addition, “Karagöz”, “Flatbread Making and Sharing Culture: Yufka”, “Nowruz” and “İftar and its Socio-Cultural Traditions” constitute other elements that are experienced at a high rate. In addition, almost all of the trainee teachers stated that they did not take a course related to ICH in their undergraduate education. Based on the research findings, it would be beneficial to include a course that addresses ICH issues in social studies teaching undergraduate programs.

Keywords: Intangible cultural heritage, trainee teachers, social studies, UNESCO Representative List of the ICH.

GİRİŞ

Herhangi bir yerde yerleşim birimlerinin ilk nüvelerinin oluşumunda ve gelişerek sosyo-kültürel merkez haline gelmelerinde o mekânın coğrafi şartları etkilidir (Alkış & Oğuzoğlu, 2005: 354). Türkiye, elverişli coğrafi şartları sayesinde birçok yerleşmeye sahne olmuş ve bu mekânlarda gelişen kültür ve medeniyetlerden tarihsel süreç içinde birçok somut ve somut olmayan kültürel miras unsuru günümüze ulaşmıştır.

Toplumların tarihsel süreç içinde üreterek kuşaktan kuşağa aktardığı her türlü özelliklerin bütünü olan kültür; toplumun kimliğini oluşturmakta ve onu diğer toplumlardan farklı kılmaktadır (Safran, 2008: 7). Güncel Türkçe Sözlük'teki (TDK, 2025) en kapsamlı tanımlanması ile kültür, “Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmeye kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü; hars, ekin” şeklinde yer almaktadır. Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) Korunması Sözleşmesi'nde (2003: 2), kuşaktan kuşağa aktarılan somut olmayan kültürel mirasın, “toplulukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden yaratıldığı, bunun da onlara kimlik ve devamlılık duygusu verdiği; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunduğu” vurgulanmaktadır. İlgili sözleşmede SOKÜM kapsamı ise “somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar; gösteri sanatları; toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler; doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar; el sanatları geleneği” olmak üzere beş alanda gruplandırılmaktadır. Bu kapsamda, Mart 2025 itibarıyla “İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası (SOKÜM) Türkiye Temsili Listesi”nde 31 adet unsur yer almaktadır. Bu unsurların yaklaşık yarısı, birden çok ülkenin paylaştığı kültürel miraslar olduğu için çok uluslu dosya ya da ortak dosya olarak belirtilmektedir (UNESCO, 2025).

SOKÜM Sözleşmesi'nde (2003) “*somut olmayan kültürel mirasın, kültürel çeşitliliğin potası ve sürdürülebilir kalkınmanın güvencesi olarak önemini göz önünde tutarak*” ve Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin (KİFAÇ) Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi (2005)'nde de “Kültürel çeşitliliğin, tercihlerin çeşitliliğini artıran ve insani kapasiteler ile değerleri besleyen zengin ve çeşitli bir dünya yarattığının ve bu nedenle topluluklar, halklar ve uluslar için sürdürülebilir kalkınmanın ana etkeni olduğunun farkında olarak” ilgili sözleşmelerin kabul edildiği belirtilmekte ve kültürel çeşitliliğin sürdürülebilir kalkınmadaki önemine dikkat çekilmektedir. KİFAÇ Sözleşmesi

(2005) “Sürdürülebilir Kalkınma İlkesi”nde ise bireyler ve toplumlar için büyük bir zenginlik olan kültürel çeşitliliğin korunup sürdürülmesinin hem bugünkü hem de gelecek kuşakların yararı için sürdürülebilir kalkınmanın temel gerekliliği olduğu vurgulanmaktadır. 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kapsamındaki dört alt hedefte ise SOKÜM ile doğrudan ilişkili “kültürel çeşitliliğin değerinin bilinmesi ve kültürün sürdürülebilir kalkınmaya olan katkısı”(4.7.), “yerel kültür ve ürünleri teşvik eden sürdürülebilir turizm” (8.9.), (12.b.) ve “Dünya’nın kültürel ve doğal mirasını korumak ve sahip çıkmak için çalışmaları destekleme”(11.4) ifadeleri bulunmaktadır (UNDP, 2024). SOKÜM Sözleşmesi’nin (2003) başarısı ve sürdürülebilirliği de eğitim konusundaki başarılarla paralellikler gösterir (Gürçayır Teke, 2013: 32). SOKÜM Sözleşmesi’nde (2003) SOKÜM’ün önemi ve korunması konusunda özellikle yeni kuşakların daha fazla bilinçlendirilmesi gerektiği ve KİFAÇ Sözleşmesi’nde (2005) eğitimin bu konudaki temel rolü belirtilmektedir. Oğuz’un (2009: 12) ifade ettiği gibi, SOKÜM ile KİFAÇ sözleşmeleri, küresel karşısında savunmasız kalan yerelin ve ulusalın kendi bağlamlarında korunması ve kültürel ifade çeşitliliği için önemli bir kaynak olarak kullanılmasını hedeflemektedir. Bunun için de toplumsal bilinç, eğitim ve katılım öngörülmektedir. Benzer olarak SOKÜM Sözleşmesi’nde (2003: 5-6), “somut olmayan kültürel mirasın tanınmasını, buna saygı duyulmasını ve geliştirilmesini sağlamak için toplumun genelini ve özellikle gençleri hedefleyen eğitici, duyarlılığı arttırıcı ve bilgilendirici programlar düzenlenmesi” ve “somut olmayan kültürel mirasın anlatımı için gerekli olan doğal alanların ve belleğe ilişkin mekânların korunması için eğitim verilmesini teşvik etmenin her taraf devlet için gerçekleştirilmeye gayret edilmesi gerektiği” ifade edilmektedir. Bu bağlamda, somut olmayan kültürel mirasın aktarılabilirdiği oranda korunduğu gerçeğinden hareketle; konu ile ilgili eğitim imkanlarının geliştirilmesi (Aral, 2018: 68), kültürün değeri konusunda farkındalık oluşturmada eğitimden faydalanılması (Aral, 2020: 229) ve eğitim / farkındalık programları aracılığıyla genç nesillerin bilinçlendirilerek bu mirası koruma çabalarına dahil olmalarının sağlanması (Akgün vd., 2024: 61) önemlidir.

Genel olarak değerlendirildiğinde; kültür aktarımı ve kültürel farkındalık oluşturmada sosyal bilgiler dersinin yeri ve önemi çeşitli araştırmacılar tarafından (Çelik, 2019; Çulha Özbaş, 2009; Deveci, 2009; Gürel & Çetin, 2018; İbrahimoglu, 2018; Kılıç & Birol, 2024; Polat, 2019; Safran, 2008; Şahin, 2019) ifade edilmektedir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (SBDÖP, 2024) ile öğrencilerin “Türk milletinin insanlığın ortak mirasına katkıları, Türk tarihini, kültürünü, millî ve manevî değerlerimizi bilen ve yaşayan ortak kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi konusunda sorumluluk sahibi bireyler olmaları” programın özel amaçları arasında yer almaktadır. Ayrıca, SBDÖP (2024) içeriğinde programlar arası bileşenler olarak hem “kültür okuryazarlığı” hem de “sürdürülebilirlik okuryazarlığı” becerilerine yer verilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB, 2024) okuryazarlık becerileri incelendiğinde; kültür okuryazarlığı süreç bileşenlerinde “kültürü sürdürme” bulunduğundan sürdürülebilirliği; sürdürülebilirlik okuryazarlığı süreç bileşenlerinde de “sürdürülebilir ve sürdürülebilir olmayan sistemlerin parçaları” bulunduğundan kültürü kapsadığı görülmektedir. Benzer olarak, Alkış’a (2009: 28) göre, sürdürülebilir kalkınma için eğitimde anahtar temalardan olan “kültür” ve “kültürel çeşitlilik” kavramları sürdürülebilirliğin sağlanması gereken bileşenlerindendir. Özetle Sosyal bilgiler; çevre, ekonomi, toplum bileşenlerini insan merkezli ve geleceğe dönük bir bakış açısıyla ele alması, disiplinlerarası yapısı, beceri ve değer odaklı olması, vatandaşlık ve katılım boyutu özellikleri ile SOKÜM Sözleşmesi (2003), KİFAÇ Sözleşmesi (2005) ve 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri’yle uyumlu olarak SOKÜM konularının sürdürülebilirlik bağlamında ele alınabileceği bir derstir.

Literatür incelendiğinde, SOKÜM ile ilgili olarak turizm, arkeoloji, mimarlık, müzecilik, coğrafya, halk bilimi, sanat tarihi, eğitim gibi farklı alanlarda çeşitli çalışmaların bulunduğu görülmektedir. SOKÜM ile ilgili olarak sosyal bilgiler eğitimi alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde ise; sosyal bilgiler ders kitaplarının/programının incelenmesine yönelik çalışmalar (Batmaz & Yurtbakan, 2023; Çengelci, 2012; Çençen & Akça Berk, 2014; Gürkan, 2015; Özbaş & Çulha Özbaş, 2022; Pehlivan, 2015) ortaokul öğrencileriyle gerçekleştirilen uygulamalı çalışmalar (Gürel, 2018; Hündür, 2022; Sağ, 2024; Sağ, 2018) öğrenci görüşlerini/tutumlarını inceleyen çalışmalar (Çakmak, 2023; Kelek, 2024; Kılıçkaya, 2023) ve öğretmen görüşlerini inceleyen çalışmalar (Akhan, 2014; Atılgan, 2022; Avcı & Memişoğlu, 2016; Demirezen & Aktaş, 2020; İnanlı, 2023; Kartal, 2022; Özlek, 2019) dikkati çekmektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarıyla yapılan çalışmaların genel olarak “kültür” (Akpınar & Genç, 2017; Deveci, 2009; Erdilmen Ocak vd., 2017; İbrahimoglu, 2018; Kılıç & Birol, 2024) ve “kültürel miras” (Dere, 2021; Polat, 2018; Selanik Ay & Kurtde Fidan, 2013; Sidekli & Karaca, 2013; Tural, 2023) kavram ve konularına yönelik olduğu görülmektedir. Literatürde sosyal bilgiler öğretmen adaylarıyla doğrudan “somut olmayan kültürel miras” konusunu

ele alarak tasarlanan oldukça sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının SOKÜM ile ilgili tutum ve farkındalıkları, incelenen Gürel & Çetin'in (2020) çalışmasında, ilgili veriler başarı testi ve SOKÜM tutum anketi aracılığıyla toplanmıştır. Çelik'in (2019) çalışmasında, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının SOKÜM unsurlarından biri olan Karagöz ve Hacivat'a yönelik anlamlandırmaları ortaya konmuştur. Mevcut çalışmada ise; sosyal bilgiler öğretmen adaylarının somut olmayan kültürel miras kavramına ve SOKÜM Türkiye Temsili Listesi'nde yer alan tüm SOKÜM unsurlarına yönelik farkındalık, algı ve deneyimleri bir bütün olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda, somut olmayan kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir rolü olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının somut olmayan kültürel miras kavramına ve SOKÜM unsurlarına yönelik farkındalık, algı ve deneyimlerinin ortaya konmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Bireylerin karşılaştıkları ya da içinde bulundukları olayları ve durumları nasıl anlamlandırdıklarını belirlemek nitel araştırmaların ana amacıdır. Bu anlama ve yorumlama ise ancak kelimeler aracılığı ile ve sahip olunan kavramlar vasıtasıyla gerçekleşir (Öztürk, 2014: 71-72). Nitel araştırma yaklaşımları kapsamında yapılan bu çalışmada, öğretmen adaylarının SOKÜM kavramı ve unsurları ile ilgili farkındalık, algı ve deneyimlerinin nasıl olduğu belirlenmeye ve anlamlandırılmaya çalışılmaktadır. Öğretmen adaylarının SOKÜM'e yönelik algılarını belirlemede, katılımcılardan kapsamlı ve derinlemesine cevap almak için açık uçlu sorular aracılığıyla elde edilen nitel verilerin çözümlemesinde içerik analizi kullanılmıştır. Bilindiği gibi, içerik analizinde mesaj, anlam/dilbilgisi açısından sınıflandırılıp sayısallaştırma ve çıkarımda bulunma yoluyla sosyal gerçek araştırılır (Tavşancıl & Arslan, 2001: 22). İçerik analizinde benzer veriler, belirli kavramlar ve temalar kapsamında bir araya getirilip organize edilerek yorumlanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2000: 162).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2024-2025 eğitim öğretim yılı güz döneminde Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü'nde dördüncü sınıfa devam eden 28 öğretmen adayı (21 kadın – 7 erkek) oluşturmaktadır. Çalışma grubuna sadece aynı bölümde son sınıfa devam eden sosyal bilgiler öğretmen adayları dahil edilerek amaçlı örnekleme ve tür olarak da benzeşik örneklem ile elverişli örneklem (Baltacı, 2018: 246) tercih edilmiştir. Patton'un (2002: 230) belirttiği gibi amaçlı örnekleme; gücünü bilgi bakımından zengin durumları kapsamasından alan ve araştırmacının keşfetmek, anlamak, iç görü kazanmak istediği bir örneklem seçimidir. Araştırmadaki veri toplama sürecinde öğretmen adayları kendileri için bir rumuz kullanmışlardır.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı ilk olarak öğretmen adaylarının çeşitli özelliklerine (rumuz, cinsiyet, lisans eğitiminde SOKÜM ile ilgili bir ders alıp almadıkları) yönelik sorular yöneltilmiştir. Araştırma kapsamında oluşturulan veri toplama aracı üç bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler; "Açık Uçlu Sorular", "Kelime İlişkilendirme Testi" ve "Deneyimleme Testi" şeklindedir. Veri toplama aracıdaki üç bölüm, öğretmen adaylarına aynı anda verilmemiş; her bir bölüm tek tek ve sırayla uygulanmıştır. Öğretmen adayları rumuzlarını yazdıkları için her bir öğretmen adayına ait üç bölüm daha sonra bir araya getirilmiştir. Veriler, Ekim 2024'te dördüncü sınıfların bir ders saatinde yaklaşık 50 dakikada toplanmıştır. İlgili çalışma verileri için Bursa Uludağ Üniversitesi Araştırma ve Yayın Etik Kurulları tarafından 14.08.2024 tarih ve 08 sayı numarası ile gerekli etik izin alınmıştır.

Açık Uçlu Sorular: Bu bölümde, "somut olmayan kültürel miras" kavramı ve SOKÜM Türkiye Temsili Listesi'ne kayıtlı unsurlar ile "acil koruma gerektiren unsurlar"a yönelik öğretmen adaylarının farkındalık ve algılarının nasıl olduğunu ortaya koyabilmek için hazırlanmış üç adet açık uçlu soru yer almaktadır.

Kelime İlişkilendirme Testi (KİT): Bu bölümde, SOKÜM Türkiye Temsili Listesi'ne kayıtlı 30 adet unsura (UNESCO, 2024) yönelik hazırlanmış Kelime İlişkilendirme Testi (KİT) yer almaktadır. Alternatif bir ölçme aracı olan bu testte, bireylerin bilişsel yapısının keşfedilmesi amaçlanır (Bahar vd., 1999: 136). KİT oluşturulurken, her bir SOKÜM unsuru bir sayfaya

gelecek şekilde planlanmış ve Buldur vd.'nin (2020: 4-5) vurguladığı gibi ilgili unsurun adı zincirleme cevap riskini önlemek için alt alta on defa yazılmıştır. Her bir SOKUM unsurunun adı, Temsili Liste Beratları'nda (UNESCO, 2024) yer aldığı şekilde kullanılmıştır. Öğretmen adaylarından her bir SOKUM unsurunun onlarda çağrışım yaptırdığı kelimeleri ilgili unsurun karşısına cevap olarak yazmaları istenmiştir.

Deneyimleme Testi: Bu bölümde, öğretmen adaylarının SOKÜM Türkiye Temsili Listesi'ndeki 30 unsurdan her birine yönelik deneyimleme durumları sorgulanmış ve öğretmen adaylarından cevaplarını “evet” veya “hayır” olarak belirtmeleri istenmiştir. Deneyimleme durumu, ilgili literatürle uyumlu olacak şekilde; yerinde görme, izleme, maruz kalma (Gündüz Alptürker vd., 2021), katılma / izleme, satın alma, yeme (Akkuş vd., 2015), izleme, dinleme (Akkuş, 2020) ile katılma, izleme, icra etme (Belber & Sözbilen, 2019) davranışları deneyimleme olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Mevcut çalışma kapsamında öğretmen adaylarına ilk olarak lisans eğitimlerinde SOKÜM ile ilgili bir ders alıp almadıkları sorulmuştur. Öğretmen adaylarının neredeyse tamamı (%92,9) lisans eğitimlerinde SOKÜM ile ilgili bir ders almadıklarını belirtmişlerdir. SOKÜM ile ilgili ders aldığını ifade eden iki öğretmen adayından biri bu dersi “Geleneksel El Sanatları” ve diğeri de “Tarihle ilgili dersler” şeklinde cevaplandırmıştır. Mevcut çalışmada bulgular, veri toplama aracıyla uyumlu olarak üç başlık altında sunulmaktadır.

SOKÜM Kavramı ve Unsurlarına Yönelik Bulgular

Bu bölümde yer alan üç açık uçlu sorudan ilkinde öğretmen adaylarına “somut olmayan kültürel miras” kavramını nasıl tanımladıkları sorulmuştur. Bilindiği gibi; SOKÜM Sözleşmesi'nde (2003: 2), SOKÜM; “toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar” şeklinde tanımlanmaktadır. Öğretmen adaylarının SOKÜM kavramına yönelik tanımlarının frekans olarak en çok “gelenek ve görenek” (18), “bize ait/özgü değerler” (6) ve “örf ve adet” (6) kodları etrafında toplandıkları tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının tanımlarında kullandıkları örnekler SOKÜM Sözleşmesi'nde (2003: 2) SOKÜM sınıflaması kapsamında değerlendirildiğinde ise; frekans olarak en fazla örneğin “dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar” (20) ile “toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler” (20) alanlarında olduğu dikkati çekmektedir. Ardından sırasıyla “gösteri sanatları” (10), “el sanatları geleneği” (6) ve “doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar” (2) alanlarıyla ilgili örnekler de öğretmen adaylarının tanımlarında yer almaktadır.

Bununla beraber, bazı öğretmen adaylarının (%32,1) SOKÜM kavramını tanımlaması, SOKÜM Sözleşmesi'nde (2003: 2) SOKÜM kapsamında yer alan çeşitli öğeleri içermekle birlikte tanımlarında “*elle tutulmayan / gözle görülmeyen / fiziksel olmayan / soyut*” ifadelerine de vurgu yapılmaktadır. Örnek ifadeler şöyledir:

“Elle dokunulmayan, gözle görülmeyen, geçmişten günümüze gelmiş ve geleceğe aktarılan gelenek, göreneklerimiz tümüne somut olmayan kültürel miras denir.” ÖA, 14

“Elle tutulamayan, mimari olmayan, gelenek ve göreneklere bağlı geçmişten gelen soyut miraslardır. Sözlü hikayeler, danslar, müzikler, festivaller, geleneksel el sanatları bunlara örnektir.” ÖA, 18

“Gözle görülmeyen, el ile dokunulmayan gelenek ve göreneklerdir. Halk oyunlarımız, şenliklerimiz, el işlerimiz, gösterilerimiz somut olmayan kültürel miraslarımızdır.” ÖA, 27

Ayrıca, bazı öğretmen adaylarının (%14,3) tanımlarının sadece “*fiziksel olmayan / elle tutulamayan / gözle görülmeyen / soyut*” ifadeleri çerçevesinde oluşturulduğu dikkati çekmektedir. Öğretmen adaylarının bu kategoride değerlendirilen örnek tanımları şöyledir:

“Fiziksel olarak yer almayan, görmediğimiz, aklımızda somut olarak canlanmayan, zihnimizde somut olarak canlandıramadığımız kültürel miras yerleridir.” ÖA, 1

“Gerçeklikten uzak olan, zihnimizde soyut olarak bulunan kültürel mirası bize ifade ediyor. Zihnimizde kültürel miras kavramı var fakat bu kavram soyut olarak şekilleniyor. Bizim zihnimizde yarattığımızda soyut olan yani bir nevi hayali şekildeki kavramı tasarlama tanımıdır. Yeryüzünde olmayan, insan zihninde şekillenen kavram anlamına gelir. Elle tutulmayan ve gözle görülmeyen tamamen zihnimizde tasarlayıp sonradan ortaya koyduğumuz ve adını sonradan somut olmayan kültürel miras kavramı oluşmuştur.” ÖA, 8

“Somut elle tutulabilen, gözle görülebilen maddelerdir. Buna göre somut olmayan kültürel miras gözle göremediğimiz unsurlardır.” ÖA, 25

Genel olarak değerlendirildiğinde, öğretmen adaylarının yaklaşık yarısının (%46,4) tanımlarında “fiziksel olmayan / elle tutulamayan / gözle görülemeyen / soyut” ifadelerinin yer aldığı dikkati çekmektedir.

Ardından öğretmen adaylarından ülkemizin “SOKÜM Türkiye Temsili Listesi”ne kayıtlı unsurlarını yazmaları istenmiştir. Veri toplama sürecinde, ülkemizin “SOKÜM Türkiye Temsili Listesi”ne kayıtlı 30 unsuru bulunduğu için tüm değerlendirmeler bu 30 unsur üzerinden yapılmıştır. Bununla beraber, veri toplama süreci sonrasında çok uluslu dosya olarak “Geleneksel Gayda/Tulum Yapımcılığı ve İcrası” Aralık 2024 tarihinde “İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi”ne kaydedilmiştir (UNESCO, 2025). Öğretmen adaylarının ülkemizin “SOKÜM Türkiye Temsili Listesi”ne kayıtlı unsurlarının neler olduğuna dair verdikleri cevaplar Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Ülkemizin SOKÜM Listesine Kayıtlı Unsurlarına İlişkin Öğretmen Adaylarının Cevapları

SOKÜM Unsurları	f	%
“Karagöz”	12	42,9
“Meddahlık Geleneği”	9	32,1
“Nevruz”	8	28,6
“Aşıklık Geleneği”	3	10,7
“Geleneksel Çini Sanatı”	3	10,7
“Geleneksel Sohbet Toplantıları: Yaren, Barana, Sıra Geceleri ve diğer”	2	7,1
“Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali”	2	7,1
“Ebru: Türk Kâğıt Süsleme Sanatı”	2	7,1
“Bahar Bayramı Hıdırellez”	2	7,1
“Nasreddin Hoca Fıkra Anlatma Geleneği”	2	7,1
“Mevlevi Sema Törenleri”	1	3,6
“Alevi-Bektaşî Ritüeli Semah”	1	3,6
“Mesir Macunu Festivali”	1	3,6
“Türk Kahvesi ve Geleneği”	1	3,6
“Minyatür Sanatı”	1	3,6
“İpek Böcekçiliği ve Dokuma için İpeğin Geleneksel Üretimi”	1	3,6

Tablo 1’de görüldüğü gibi öğretmen adayları, SOKÜM Listesi’nde yer alan 30 unsurun yaklaşık yarısını (16 unsur) cevaplarında belirtmişlerdir. Öğretmen adayları tarafından en çok belirtilen unsurlar olarak “Karagöz” (%42,9), “Meddahlık Geleneği” (%32,1) ve “Nevruz” (%28,6) öne çıkmaktadır. Diğer unsurlar öğretmen adayları tarafından oldukça düşük oranda belirtilmiş, 14 SOKÜM unsuru ise cevaplarda hiç yer almamıştır. Ayrıca, bu soruda öğretmen adaylarının SOKÜM Sözleşmesi (2003) ile uyumlu olarak kavramsal düzeyde verdikleri diğer cevaplar oluşturulan temalara göre frekans olarak şöyledir: “Halk hikayeleri/destanlar/efsaneler” (6), “düğün/evlenme” (5), “dil/atasözleri” (5), “geleneksel sanatlar” (5), “türkü” (4), “bayram/bayramlaşma” (3), “din/cenaze/mevlüt” (3), “halk oyunları” (3), “ritüeller” (3), “gelenek/görenek” (2), “festivaller” (2) ve “yemek” (1).

Bu bölümde son olarak öğretmen adaylarına “Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras” unsurlarının neler olduğu sorulmuş ancak hiçbir öğretmen adayından “İşık Dili”, “Geleneksel Ahlat Taş İşçiliği” ya da “Zeytin Yetiştiriciliği ile İlgili Geleneksel Bilgi, Yöntem ve Uygulamalar” unsurlarını içeren doğru bir cevap alınamamıştır.

Kelime İlişkilendirme Testine Yönelik Bulgular

Bu bölümde öğretmen adaylarına, ülkemizin SOKÜM Temsili Listesine kayıtlı 30 unsurunun adının yer aldığı bir liste verilerek her bir unsur için ilişkili olduğunu düşündükleri kelimeleri yazmaları istenmiş ve sonuçlar frekans değerleri ile Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: SOKÜM Listesine Kayıtlı Unsurlara Yönelik Verilen Kelimeler

SOKÜM Unsuru Kategorisi**	Kelimeler (f)	f
“İftar ve Sosyo-Kültürel Gelenekleri”	Ramazan (21), birlik/beraberlik (14), yardımlaşma/dayanışma (11), oruç (6), Teravih (4), aile (4), kalabalık (4), ramazan pidesi (4), sofrası (4), yemek (3), sahur (3), misafirlik/komşuluk (3), ezan (3), açlık sonu (2), hurma (2), din (2), ibadet (2), <i>gelenek</i> (2)*, cami (2), <i>iftar</i> (2)*, su (2), bayram (2) diğer (27)	125
“Meddahlık Gelenegi”	Eğlendirme/komedi (15), efsane/masal (11), taklit (10), tiyatro/sahne (9), baston/sopa (7), gösteri (6), köy (5), bir kişi (5), mendil (4), konuşma (4), oyun/orta oyunu (4), stand up (3), <i>geleneksel</i> (3)* kahve (3), geleneksel giyim/kostüm (3), sandalye (2), şapka (2), diğer (24)	117
“Nevruz”	Ateş (21), bahar (20), kutlama/şenlik (16), dilek (7), Türk geleneği (5), bayram (4), atlamak (4), gül ağacı (4), renk cümbüşü (3), yemek/yiyecek (3), kalabalık (3), Ergenekon (2), şarkı (2), diğer (19)	113
“Karagöz”	Hacivat (22), gölge oyunu (19), sahne/tiyatro (10), kukla (7), Ramazan (7), komedi (7), perde (5), yanlış anlama (4), Bursa (3), <i>Karagöz</i> (3)*, şaka (3), atışmak (3), Bebe Ruhi (2), orta oyun (2), çocuk (2), diğer (16)	112
“Mevlevi Sema Törenleri”	Mevlâna (15), semazen (13), dönmek (11), Konya (9), dini tören/ayin (9), mesnevi (7), beyaz elbise (7), Allah (7), gösteri (5), sakinlik (2), inanç (2), manevi değer (2) diğer (15)	104
“Türk Kahvesi ve Gelenegi”	Kırk yıl hatırı (13), lokum (11), sohbet (11), cezve (10), fincan (6), telve (6), kültür (5), kız isteme (5), acı (3), hoş koku (3), köz (3), orta şekerli (2), fal (2), su (2), Osmanlı (2), köpük (2), diğer (18)	104
“Geleneksel Sohbet Toplantıları: Yaren, Barana, Sıra Geceleri ve diğer”	Türkü/şarkı (18), çiğ köfte (16), eğlence (12), <i>sohbet</i> (9)*, topluluk (6), sosyalleşmek (5), dans (4), Doğu Anadolu (3), Urfa (3), yemek (3), akşam (2), Mardin (2), oyun (2) diğer (24)	100
“Dede Korkut-Korkut Ata Mirası: Kültürü, Efsaneleri ve Müziği”	Hikâye/mit/fabl/masal/destan (31), tepegöz (6), öğretici (6), Türk (4), Boğaçhan (4), gelenek görenek (4), Bamsı Beyrek (3), çocuk (3), bilgin/bilgi (3), İslamiyet öncesi (2), <i>kültür</i> (2)*, TRT Çocuk (2), güç/kuvvet (2), diğer (29)	99
“Aşıklik Gelenegi”	Saz (23), türk (14), Aşık Veysel (13), şiir (6), atışma (5), mâni/şiir (5), ozan (4), Karacaoğlan (2), <i>aşık</i> (2)*, Anadolu (2), sanat (2), müzik (2), acı/dert (2), diğer (15)	97
“İpek Böcekçiliği ve Dokuma için İpeğin Geleneksel Üretimi”	Bursa (19), kıyafet/tekstil (13), Koza han/hanlar (11), koza (7), kelebek (5), tırtıl/böcek (5), ip/iplik (4), değerli/kalite (4), <i>ipek</i> (3)*, <i>üretim</i> (3)*, eşarp (3), halı (2), ticaret (2), ipek yolu (2), diğer (20)	97
“Zeytin Yetiştiriciliği ile İlgili Geleneksel Bilgi, Yöntem ve Uygulamalar”	Zeytinyağı/yağ (28), Gemlik/Bursa (10), ağaç (9), Ege (7), toplama (3), kahvaltı (3), sabır (3), kırma (2), Marmara (2), Akdeniz (2), diğer (25)	94
“Bahar Bayramı Hıdırellez”	Dilek dilemek (18), ateş/ateşten atlamak (17), eğlence/şenlik (13), ağaç/gül ağacı (9), <i>bahar</i> (8)*, sıcak (3), dans (2), hızır (2), yemek (2), bolluk/bereket (2), dua (2), diğer (23)	93
“Ebru: Türk Kâğıt Süsleme Sanatı”	Yağlı boya (11), su (10), lale (9), sanat (8), <i>kâğıt</i> (5)*, çizim/resim (5), renk (4), fırça (3), çiçek (3), yetenek (3), Türk sanatı (2), diğer (35)	93
“Çay Kültürü: Kimlik, Misafirperverlik ve Toplumsal Etkileşim Sembolü”	Karadeniz/Rize (19), birliktelik (13), sohbet (8), <i>misafir</i> (7)*, demlik/semaver (7), dem/demleme (5), mutluluk/eğlence (4), ikram (3), aile (3), kahvaltı (3), yeşil çay (2), yayla (2), komşu (2), şeker (2), akşam (2), diğer (17)	92
“Nasreddin Hoca Fıkra Anlatma Gelenegi”	Komik/eğlence (24), öğretici/egitici (16), <i>fıkra</i> (10)*, hikaye (7), eşek (5), göl (5), maya (5), Konya (4), kazan (2), çocuk (2), diğer (20)	90
“Geleneksel Çini Sanatı”	Porselen (8), Kütahya (8), tabak (8), İznik (7), süsleme (5), emek (5), boya (4), vazı (3), Bursa (3), Yeşil Cami (3), fincan (2), çiçek (2), Osmanlı (2), yetenek (2), seramik (2), diğer (25)	89
“Geleneksel Türk Okçuluğu”	Yay (17), <i>ok/okçuluk</i> (14)*, savaş (11), at (9), hedef (5), yarış/mücadele (5), Metehan (4), eski Türk (3), giriş (2), <i>geleneksel</i> (2)*, milli spor (2), güç (2), ata sporu (2), diğer (24)	86
“Hüsn-i Hat, Türkiye’de İslam Sanatında Geleneksel Güzel Yazı”	Kur’an-ı Kerim/İslam/din/Allah (16), Arapça yazı (13), <i>güzel yazı</i> (6)*, hattatlık (3), süsleme/görsel şölen (3), cami (2), Osmanlı (2), fırça (2), kalem (2), sanat/sanatçı (2), diğer (35)	80
“Mesir Macunu Festivali”	Eğlence/şenlik (13), tatlı (11), Manisa (8), Osmanlı (7), güç (7), baharat (6), gelenek (6), <i>macun</i> (3)*, şifalı (2), yemek (2), renkli (2), diğer (14)	78
“Geleneksel Tören Keşkeği”	Yemek (11), buğday/bulgur (8), düğün (6), topluluk (4), eğlence/kutlama (4), tavuk (4), kazan (3), birlik/beraberlik (3), köy (2), paylaşmak (2), Afyon (2), dövmek (2), diğer (27)	78
“İnce Ekmek Yapımı ve Paylaşımı Gelenegi: Yufka”	<i>Paylaşma</i> (8)*, ateş (7), tandır (7), sac (5), köy (5), birlik/beraberlik (4), hamur (4), tereyağı (3), toplanmak (2), fırın (2), yemek (2), sıcak (2), kışa hazırlık (2), sohbet (2), oklava (2), diğer (28)	77

Tablo 2'nin devamı: SOKÜM Listesine Kayıtlı Unsurlara Yönelik Verilen Kelimeler

SOKÜM Unsuru Kategorisi**	Kelimeler (f)	f
"Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali"	Yağ (14)*, pehlivan (11), güç/mücadele (11), Edirne/Trakya (6), izleyici (5), spor/halk sporu (4), gösteri (4), erkek (3), eğlence (3), çimen (2), Türk (2), hakem (2), pantolon (2), diğer (21).	76
"Minyatür Sanatı"	Resim/tasvir (12), Osmanlı (10), el sanatı/ el becerisi (9), küçük (8), boya (4), padişah (3), saray (3), öykü (2), diğer (20)	71
"Işık Dili"	Haberleşme (12), ses (8), mesafe/uzaklık (7) Karadeniz (5), kuş/kuş dili (5), el/parmak (4), dağ (3), dudak/ağız (3) köy (2), işaret etmek (2), dil (2)*, diş (2), diğer (11)	64
"Tezhip"	Güzel yazı/süsleme (22), Kuran-ı Kerim/İslam/din (12), sanat (7), diğer (21)	62
"Geleneksel zekâ ve strateji oyunu: Mangala/ Göçürme"	Taş (12), zeka/ zeka geliştirme (10)*, oyun (9)*, strateji (7)*, satranç (4), arkadaş (3), rakip/rekabet (3), yarış/yarışma (3), düşünmek (3), eğlence (3), çocuk (2), boncuk (2), mangala (2)*, tahta (2) diğer (17)	54
"Alevi-Bektaşî Ritüeli Semah"	Cem evi (12), Hz. Ali (7), ibadet (4), mezhep (3), Zülfikar (2), sohbet (2), dede (2), topluluk (2), farklılık (2), Hacı Bektaş Veli (2)*, diğer (15)	53
"Sedef Kakma İşçiliği"	Ahşap/tahta/ağaç (6), süslemek (5), oymacılık (5), yetenek/beceri (4), desen (3), taş (2), diğer (15)	40
"Geleneksel Ahlat Taş İşçiliği"	Oyma/işleme (14), taş (7)*, Bitlis (3), sanat (2), diğer (13)	32
"Mey Zanaatkârlığı ve İcra Sanatı"	Müzik aleti (7), üflemek (5), sanat (3)*, ses (2), diğer (8)	22

* Öğretmen adayları, SOKÜM unsuru kategorisindeki kelimeleri cevaplarında aynen tekrar ettiği için bunlar toplama dahil edilmemiştir. Örneğin "Bahar Bayramı Hıdırellez" için "bahar (8)" cevabı italik olarak belirtilmiş ve toplam frekansa dahil edilmemiştir.

**Her bir SOKÜM unsurunun adı, UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi Beratları'nda yer aldığı şekilde kullanılmıştır.

Tablo 2 incelendiğinde, öğretmen adaylarının Kelime İlişkilendirme Testi'nde SOKÜM unsurlarıyla ilişkili olarak kendilerine en çok çağrışım yapan kelimeyi, "İftar ve Sosyo-Kültürel Gelenekleri" (125), "Meddahlık Geleneği" (117), "Nevruz" (113) ve "Karagöz" (112) unsurlarında yazdıkları görülmektedir. Öğretmen adayları tarafından en az çağrışım yapılan unsurların ise sırasıyla "Mey Zanaatkârlığı ve İcra Sanatı" (24), "Geleneksel Ahlat Taş İşçiliği" (32) ve "Sedef Kakma İşçiliği" (40) olduğu dikkati çekmektedir.

SOKÜM Unsurlarını Deneyimleme Durumuna Yönelik Bulgular

Öğretmen adaylarının SOKÜM listesinde yer alan unsurları deneyimleme durumları "evet" veya "hayır" olarak belirtmeleri istenmiş ve her bir unsur için deneyimleme durumu frekans değeri ile Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3: Öğretmen Adaylarının SOKÜM Unsurlarını Deneyimleme Durumu

SOKÜM Unsuru	f	%	SOKÜM Unsuru	f	%
"Türk Kahvesi ve Geleneği"	28	100	"Zeytin Yetiştiriciliği ile İlgili Geleneksel Bilgi, Yöntem ve Uygulamalar"	13	46,4
"Çay Kültürü: Kimlik, Misafirperverlik ve Toplumsal Etkileşim Sembolü"	28	100	"Mesir Macunu Festivali"	10	35,7
"Karagöz"	26	92,9	"Işık Dili"	10	35,7
"İnce Ekmek Yapımı ve Paylaşımı Geleneği: Yufka"	26	92,6	"Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali"	9	32,1
"Nevruz"	25	89,3	"Geleneksel Tören Keşkeği"	9	32,1
"İftar ve Sosyo-Kültürel Gelenekleri"	25	89,3	"Geleneksel Türk Okçuluğu"	9	32,1
"Nasreddin Hoca Fıkra Anlatma Geleneği"	22	78,6	"Hüsni-i Hat, Türkiye'de İslam Sanatında Geleneksel Güzel Yazı"	9	32,1
"Bahar Bayramı Hıdırellez"	20	71,4	"Minyatür Sanatı"	8	28,6
"Geleneksel zekâ ve strateji oyunu: Mangala / Göçürme"	19	67,9	"Âşıklık Geleneği"	7	25
"Ebru: Türk Kâğıt Süsleme Sanatı"	16	57,1	"Tezhip"	5	17,9
"Dede Korkut-Korkut Ata Mirası: Kültürü, Efsaneleri ve Müziği"	16	57,1	"Meddahlık Geleneği"	4	14,3
"İpek Böcekçiliği ve Dokuma için İpeğin Geleneksel Üretimi"	16	57,1	"Geleneksel Ahlat Taş İşçiliği"	2	7,1
"Geleneksel Sohbet Toplantıları: Yaren, Barana, Sıra Geceleri ve diğer"	15	53,6	"Alevi-Bektaşî Ritüeli Semah"	0	0
"Mevlevi Sema Törenleri"	14	50,0	"Mey Zanaatkârlığı ve İcra Sanatı"	0	0
"Geleneksel Çini Sanatı"	14	50,0	"Sedef Kakma İşçiliği"	0	0

Tablo 3'te öğretmen adaylarının tamamının "Türk Kahvesi ve Geleneği" ile "Çay Kültürü: Kimlik, Misafirperverlik ve Toplumsal Etkileşim Sembolü" unsurlarını deneyimlediklerini belirttikleri görülmektedir. Ayrıca "Karagöz" (%92,9), "İnce Ekmek Yapımı ve Paylaşımı Geleneği: Yufka" (%92,9), "Nevruz" (%89,3), ile "İftar ve Sosyo-Kültürel Gelenekleri" (%89,3) unsurları öğretmen adayları tarafından yüksek oranda deneyimlenen öğeleri oluşturmaktadır. Bununla beraber; "Alevi-Bektaşî Ritüeli Semah", "Mey Zanaatkarlığı ve İcra Sanatı" ve "Sedef Kakma İşçiliği" unsurlarını öğretmen adaylarının tamamı deneyimlediklerini ifade etmişlerdir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının SOKÜM kavramına ve SOKÜM unsurlarına yönelik farkındalık, algı ve deneyimlerini inceleyen mevcut çalışma bulgularından hareketle, ilk olarak öğretmen adaylarının SOKÜM kavramına yönelik farkındalık ve algıları değerlendirilmektedir. Öğretmen adaylarının SOKÜM kavramına yönelik tanımlarının frekans olarak en çok "gelenek ve görenek", "bize ait/özgü değerler" ve "örf ve adet" kodları etrafında toplandıkları tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının tanımlarında kullandıkları örnekler SOKÜM Sözleşmesi (2003: 2) kapsamında değerlendirildiğinde ise; en fazla örneğin "dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar" ile "toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler" alanlarında olduğu görülmektedir. Benzer olarak Sağ & Kaymakçı'nın (2024: 479) çalışmasında, sosyal bilgiler öğretmenleri somut olmayan kültürel mirası daha çok "toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler" teması kapsamında tanımlamışlardır. Akhan (2014: 733) sosyal bilgiler öğretmenlerinin SOKÜM kavramını açıklayabildiklerini ve Demirezen & Aktaş (2020: 422) sosyal bilgiler öğretmenlerinin SOKÜM tanımlamalarında, "nesilden nesile aktarılan değerler", "gelenek - görenekler ve adetlerden oluşması" temalarının öne çıktığını ifade etmektedir. Devenci (2009) ve Kılıç & Birol'un (2024) çalışmalarında, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının genel olarak kültürle ilgili yaptıkları açıklamalarının çeşitli SOKÜM alanlarını kapsadığı görülmektedir. Bununla beraber, mevcut çalışmada, öğretmen adaylarının SOKÜM kavramını tanımlarken yarıya yakınının "fiziksel olmayan / elle tutulamayan / gözle görülemeyen / soyut" ifadelerini kullandıkları dikkati çekmektedir. Literatürde de SOKÜM kavramına yönelik sınırlı algılamaların olduğunu tespit eden benzer bulgular yer almaktadır. Kartal'ın (2022: 66) araştırmasında, sosyal bilgiler öğretmenlerinin SOKÜM terimine ilişkin yeterli bilgi sahibi olmadıkları görülmüştür. Sağ & Kaymakçı'nın (2024: 469) çalışmalarında, sosyal bilgiler öğretmenlerinin somut ve somut olmayan kültürel miras öğelerinin ayırımına ilişkin açıklamalarının "duyu organları ile algılanabilir olması", "somut ve somut olmayan öğeler içermesi", "orjinalliliğini koruma durumu" ve "toplumsal anlam taşıması" temaları altında toplandığı saptanmıştır. Oysaki "somut olmayan" miras terimi, Richard Kurin'in de belirttiği gibi "folklor", "sözlü miras", "görenek", "yaşayan kültürel miras" ve "popüler kültür" gibi terimlerin uluslararası bağlamda farklı kullanımları ve yanlış anlaşılmaları önlemeye yöneliktir (Kurin, 2004: 67'den akt. Gürçayır, 2011: 6). Ayrıca Oğuz (2013: 11), somut olmayan teriminin anlamı ve gerekliliğinin, 2003 Sözleşmesi'nin hem objeyi hem de soyutu birlikte ve toplum içinde ve toplumla beraber korumak isteyen yeni yaklaşımından dolayı olabileceğini; ayrıca Sözleşme'de "somut olmayan" ifadesinin "soyut" kelimesinin yerine kullanılmadığını ve Sözleşme'nin, maddi - manevi bütün unsurlarıyla büyük çoğunluğu folklor alanında beliren kültürel mirası korumak istediğinden bu ifadenin yetersiz kalacağını vurgulamaktadır.

SOKÜM Listesi'nde yer alan unsurlar arasında ise, öğretmen adayları tarafından en çok belirtilenler "Karagöz" (%42,9), "Meddahlık Geleneği" (%32,1) ve "Nevruz" (%28,6) olarak öne çıkmaktadır. Öğretmen adaylarının yarıya yakını tarafından belirtilerek en yüksek frekansa sahip olan unsurun "Karagöz" olmasında, verilerin Bursa'da toplanmış olmasının etkisi olabileceği düşünülmektedir. Diğer SOKÜM unsurları ise öğretmen adayları tarafından oldukça düşük oranda belirtilmiş, 14 unsur ise öğretmen adaylarının cevaplarında hiç yer almamıştır. Ayrıca, hiçbir öğretmen adayından "Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras" unsurlarının neler olduğuna ilişkin "Işık Dili", "Geleneksel Ahlat Taş İşçiliği" ya da "Zeytin Yetiştiriciliği ile İlgili Geleneksel Bilgi, Yöntem ve Uygulamalar" unsurlarını içeren doğru bir cevap alınamamıştır. Sürdürülebilirliğin sağlanması için önlem alınması gerektiğinden acil koruma kapsamında olan bu unsurlara yönelik öğretmen adaylarının farkındalık düzeylerinin yetersiz olduğu söylenebilir. Örneğin "Geleneksel Ahlat Taş İşçiliği" unsuru, hem Kelime İlişkilendirme Testi'nde öğretmen adayları tarafından en az çağrışım yapılan üç unsurdan biri hem de deneyimlenen unsurlar arasında en az deneyimlendiği ifade edilen unsurdur. Öğretmen adayları, Kelime İlişkilendirme

Testi'nde SOKÜM unsurlarıyla ilişkili olarak kendilerine en çok çağrışım yapan kelimeyi, "İftar ve Sosyo-Kültürel Gelenekleri", "Meddahlık Geleneği", "Nevruz" ve "Karagöz" unsurlarında ifade etmişlerdir. Öğretmen adayları tarafından en az çağrışım yapılan unsurların ise "Mey Zanaatkarlığı ve İcra Sanatı", "Geleneksel Ahlat Taş İşçiliği" ve "Sedef Kakma İşçiliği" olduğu dikkati çekmektedir.

Öğretmen adaylarının SOKÜM listesinde yer alan unsurları deneyimleme durumları açısından değerlendirildiğinde, "Türk Kahvesi ve Geleneği" ile "Çay Kültürü: Kimlik, Misafirperverlik ve Toplumsal Etkileşim Sembolü" unsurlarının öğretmen adaylarının tamamı tarafından deneyimlendiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca "Karagöz" (%92,9), "İnce Ekmek Yapımı ve Paylaşımı Geleneği: Yufka" (%92,9), "Nevruz" (%89,3) ile "İftar ve Sosyo-Kültürel Gelenekleri" (%89,3) unsurları öğretmen adayları tarafından yüksek oranda deneyimlenen diğer öğeleri oluşturmaktadır. Bununla beraber; "Alevi-Bektaşî Ritüeli Semah", "Mey Zanaatkarlığı ve İcra Sanatı" ile "Sedef Kakma İşçiliği" unsurları öğretmen adaylarının tamamı tarafından deneyimlenmemiş unsurlar olarak belirtilmiştir.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının neredeyse tamamı (%92,9), lisans eğitimlerinde SOKÜM konuları ile ilgili bir ders almadıklarını belirtmişlerdir. Benzer olarak Dere (2021: 110), sosyal bilgiler öğretmen yetiştirme programında genel olarak kültürel miras eğitiminin yeterince ele alınmadığını ifade etmektedir. Akhan (2014: 734) ise SOKÜM öğretiminde sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendilerini yeterli görmediklerini ortaya koymaktadır. Gürel & Çetin (2020) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumları yüksek olmasına rağmen başarı düzeyleri ve farkındalıkları düşüktür. Gürçayır Teke (2013: 38) ise genel olarak öğretmenlerin somut olmayan kültürel miras konusundaki bilgi eksikliklerinin önemli bir sorun olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda Oğuz'un (2021: 12) vurguladığı gibi, SOKÜM Sözleşmesi'yle ortaya çıkan koruma sürecinde, yaşatma ve sürdürülebilir koruma için kuşaktan kuşağa aktarımı öne çıkarmaya yönelik uygulamalar oldukça önemlidir. Literatürde, folklorun üretildiği yerler olarak kültürel mekânların (Oğuz, 2007: 31-32), öğretmenler ile gelenek aktarıcıları arasındaki diyalogun (Gürçayır Teke, 2013: 38), eğitim alanı ile kültürel miras alanı arasında kurulacak güçlü ortaklıkların (Hardie & Kamara, 2024: 6), inceleme gezilerinin (Demir & Şenyurt, 2022: 3025) ve projelerin (Şenyurt, 2012: 45) somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasındaki önemine dikkat çekilmektedir. Bu bağlamda, devam eden toplumsal ve küresel değişimleri analiz ederek kökleri sağlam bir geçmişe dayanan bir geleceğin inşa edilebilmesi için (Öztürk, 2015: 27), yerel olarak oluşturulmuş bir içerik ve yerelden küresele bir bakış açısıyla SOKÜM konularını ele alan bir dersin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında yer alması önerilebilir.

| EXTENDED ABSTRACT |

Examination of Social Studies Trainee Teachers' Awareness, Perceptions and Experiences of Intangible Cultural HeritageElif ALKAR¹ , Şevval DEMİRCİ² , Seçil ŞENYURT³ **INTRODUCTION**

Culture, encompassing all the characteristics produced and transmitted from generation to generation by societies throughout history, forms the identity of a society and distinguishes it from others (Safran, 2008: 7). In the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage (2003: 2), it is emphasized that “intangible cultural heritage, transmitted from generation to generation, is constantly recreated by communities and groups in response to their environment, their interaction with nature and their history, and provides them with a sense of identity and continuity, thus promoting respect for cultural diversity and human creativity.

The Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage (2003) and the Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions (2005) both highlight the adoption of these respective conventions and emphasize the importance of cultural diversity in sustainable development. As stated by Oğuz (2009: 12), the ICH and DCE conventions aim to protect local and national cultures, which have become vulnerable in the face of globalization, within their own contexts, and to serve as important resources for the preservation of the diversity of cultural expressions. In this regard, considering that intangible cultural heritage is preserved insofar as it can be transmitted, it is crucial to enhance educational opportunities related to this field (Aral, 2018: 68), to leverage education in fostering awareness of the value of culture (Aral, 2020: 229) and to raise the consciousness of younger generations through educational and awareness programs, thereby encouraging their active participation in safeguarding this heritage (Akgün et al., 2024: 61).

Overall, the role and significance of social studies courses in cultural transmission and the development of cultural awareness are emphasized by various researchers (Çelik, 2019; Çulha Özbaş, 2009; Deveci, 2009; Gürel & Çetin, 2018; İbrahimoglu, 2018; Kılıç & Birol, 2024; Polat, 2019; Safran, 2008; Şahin, 2019). Through the Social Studies Course Curriculum, (SBDÖP, 2024) it is among the specific objectives of the program to cultivate individuals who are knowledgeable about and committed to the Turkish nation's contributions to the common heritage of humanity, Turkish history, culture, and national and moral values, and who take responsibility for the preservation and development of the shared cultural heritage.

A review of studies conducted in the field of social studies education related to intangible cultural heritage (ICH) reveals that particular attention has been given to studies examining social studies textbooks and curricula (Batmaz & Yurtbakan, 2023; Çengelci, 2012; Çençen & Akça Berk, 2014; Gürkan, 2015; Özbaş & Çulha Özbaş, 2022; Pehlivan, 2015) applied studies

conducted with middle school students (Gürel, 2018; Hündür, 2022; Sağ, 2024; Sağ, 2018) studies investigating students' opinions and attitudes (Çakmak, 2023; Kelek, 2024; Kılıçkaya, 2023) and studies focusing on teachers' perspectives (Akhan, 2014; Atılkan, 2022; Avcı & Memişoğlu, 2016; Demirezen & Aktaş, 2020; İnanlı, 2023; Kartal, 2022; Özlek, 2019). Studies conducted with prospective social studies teachers generally focus on the concepts and topics of "culture" (Akpınar & Genç, 2017; Deveci, 2009; Erdilmen Ocak et al., 2017; İbrahimoglu, 2018; Kılıç & Birol, 2024) and "cultural heritage" (Dere, 2021; Polat, 2018; Selanik Ay & Kurtdele Fidan, 2013; Sidekli & Karaca, 2013; Tural, 2023). In the present study, the awareness, perceptions, and experiences of prospective social studies teachers regarding the concept of intangible cultural heritage and all ICH elements included in the Representative List of Türkiye are addressed as a whole. In this context, it is considered that revealing the awareness, perceptions, and experiences of prospective social studies teachers—who play a crucial role in the transmission of intangible cultural heritage to future generations—regarding the concept of intangible cultural heritage and ICH elements will contribute to the literature.

METHOD

Conducted within the framework of qualitative research approaches, this study aims to identify and interpret the awareness, perceptions, and experiences of prospective teachers concerning the concept and elements of intangible cultural heritage.

Study Group

The study group consists of 28 prospective teachers (21 female and 7 male) who were enrolled in the fourth year of the Department of Social Studies Education at the Faculty of Education, Bursa Uludağ University, during the fall semester of the 2024–2025 academic year. In selecting the study group, only senior prospective social studies teachers enrolled in the same department were included, and purposive sampling (Patton, 2002: 246) was preferred, specifically utilizing homogeneous sampling and convenience sampling as the sampling types (Baltacı, 2018: 246).

Data Collection Tool and Analysis

The data collection instrument developed for this study consists of three sections: "Open-Ended Questions," "Word Association Test," and "Experience Test." To identify the perceptions of prospective teachers regarding intangible cultural heritage (ICH), content analysis was employed to analyze the qualitative data obtained through open-ended questions designed to elicit comprehensive and in-depth responses from the participants (Tavşancıl & Arslan, 2001: 22). Ethical approval for the data used in this study was obtained from the Research and Publication Ethics Committees of Bursa Uludağ University, with decision number 08 dated 14.08.2024.

FINDINGS

Initially, prospective teachers were asked how they define the concept of "intangible cultural heritage." Among the responses, the most frequently mentioned definitions included "traditions and customs" (18), "values unique to us" (6), and "customs and conventions" (6). Additionally, participants were asked to list elements from Türkiye's Representative List of Intangible Cultural Heritage. The responses revealed that the teacher candidates identified approximately half (16 elements) of the 30 items included on the official ICH list. The most frequently mentioned elements by prospective teachers were "Karagöz" (42.9%), "Arts of the Meddah" (32.1%), and "Nowruz" (28.6%).

In the Word Association Test, the elements that elicited the strongest associative responses were "Ifar and its Socio-Cultural Traditions" (125), "Arts of the Meddah" (117), "Nowruz" (113), and "Karagöz" (112). On the other hand, the elements with the least number of associations were "Craftsmanship and Performing Art of Balaban/Mey" (24), "Traditional Ahlat Stonework" (32), and "Craftsmanship of Mother of Pearl Inlay" (40).

The participants were also asked to indicate whether they had personally experienced each of the elements listed in the ICH Representative List, by answering “yes” or “no.” It was observed that all teacher candidates reported having experienced both “Turkish Coffee Culture and Tradition” and the “Culture of Çay (tea): A Symbol of Identity, Hospitality and Social Interaction.” In addition, “Karagöz” (92.9%), “Flatbread Making and Sharing Culture: Lavash, Katyrma, Jupka, Yufka” (92.9%), “Nowruz” (89.3%), and “Iftar and its Socio-Cultural Traditions” (89.3%) were among the most commonly experienced elements. Moreover, all of the prospective teachers stated that they had not experienced the elements “Semah, Alevi-Bektaşî Ritual,” “Craftsmanship and Performing Art of Balaban/Mey,” and “Craftsmanship of Mother of Pearl Inlay.”

DISCUSSION, CONCLUSION, AND RECOMMENDATIONS

The study findings revealed that the prospective teachers’ definitions of the concept of intangible cultural heritage (ICH) most frequently centered around the codes of “traditions and customs,” “values unique to us,” and “customs and conventions.” When the examples used in their definitions are evaluated within the scope of the ICH Convention (2003: 2), it is observed that the majority fall under the domains of “oral traditions and expressions, including language as a vehicle of the intangible cultural heritage” and “social practices, rituals, and festive events.” Similarly, in the study by Sağ & Kaymakçı (2024: 479), social studies teachers most commonly defined intangible cultural heritage within the theme of “social practices, rituals, and festive events.” Akhan (2014: 733) noted that social studies teachers were able to articulate the concept of ICH, while Demirezen & Aktaş (2020: 422) emphasized that the dominant themes in their definitions were “values transmitted from generation to generation” and “consisting of traditions, customs, and conventions.”

Among the elements listed in the ICH Representative List, the ones most frequently mentioned by prospective teachers were “Karagöz” (42.9%), “Arts of the Meddah,” (32.1%), and “Nowruz” (28.6%). The fact that “Karagöz” was identified by nearly half of the participants as the most frequently mentioned element may be attributed to the data having been collected in Bursa, where Karagöz holds particular cultural significance.

In the Word Association Test, participants most commonly associated the elements “Iftar and its Socio-Cultural Traditions,” “Arts of the Meddah,” “Nowruz,” and “Karagöz” with specific words or concepts. In terms of their direct experiences with ICH elements, it was found that all prospective teachers had experienced both “Turkish Coffee Culture and Tradition” and “Culture of Çay (tea), a symbol of identity, hospitality and social interaction.” In addition, “Karagöz” (92.9%), “Flatbread Making and Sharing Culture: Yufka” (92.9%), “Nowruz” (89.3%), and “Iftar and its Socio-Cultural Traditions” (89.3%) were among the other elements of intangible cultural heritage that were most commonly experienced by the prospective teachers. Furthermore, nearly all of the prospective social studies teachers (92.9%) stated that they had not taken any courses related to ICH during their undergraduate education. Similarly, Dere (2021: 110) emphasizes that cultural heritage education is generally not sufficiently addressed in social studies teacher training programs. Akhan (2014: 734) also reveals that social studies teachers do not consider themselves competent in teaching ICH. According to the findings of a study conducted by Gürel & Çetin (2020), although prospective social studies teachers have a positive attitude toward intangible cultural heritage, their levels of knowledge and awareness remain low.

In the literature, attention is drawn to the significance of various factors in the transmission of intangible cultural heritage, including cultural spaces where folklore is produced (Oğuz, 2007: 31-32), the dialogue between teachers and tradition bearers (Gürçayır Teke, 2013: 38), strong partnerships between the field of education and the field of cultural heritage (Hardie & Kamara, 2024: 6), study visits (Demir & Şenyurt, 2022: 3025), and projects (Şenyurt, 2012: 45). In this context, in order to build a future grounded in a strong historical foundation by analyzing ongoing societal and global changes (Öztürk, 2015: 27), it is recommended that a course addressing intangible cultural heritage (ICH) from a locally developed content perspective and through a local-to-global lens be included in undergraduate programs for social studies teacher education.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Akgün, M. U., Gürel, B. M., & Koçoğlu, C. M. (2024). Bir toplumun hafızası: Türkiye'nin somut olmayan kültürel mirasının önemi ve geleceğe aktarılması. *Karaelmas Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 49–66.
- Akhan, N. E. (2014). Teaching intangible cultural heritage in the social studies. *International Online Journal of Educational Sciences*, 6(3), 722–736.
- Akkuş, Ç. (2020). Türk dünyası öğrencilerinin UNESCO somut olmayan kültür mirası değerlerine ilişkin bilgi ve deneyim düzeylerinin karşılaştırılması. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 10(2), 608–624. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.772492>
- Akkuş, G., Karaca, Ş., & Polat, G. (2015). Miras farkındalığı ve deneyimi: Üniversite öğrencilerine yönelik keşifsel bir çalışma. *Akademik Bakış Dergisi*, 50, 71–81.
- Akpınar, M., & Genç, İ. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür kavramına ilişkin görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(1), 249–268.
- Alkış, S. (2009). *Sürdürülebilir bir dünya için coğrafya eğitimi*. Aktif Yayınevi.
- Alkış, S., & Oğuzoğlu, Y. (2005). Ülkemiz koşullarında tarihi çevre eğitiminin önemini ve gerekliliğini arttıran etkenler. *Journal of Uludağ University Faculty of Education*, 18(2), 347–361.
- Aral, A. E. (2018). Somut olmayan kültürel miras ve eğitim: Eğitimin periyodik raporlardaki görünümüne eleştirel bir bakış. *Milli Folklor*, 30(120), 59–72.
- Aral, A. E. (2020). *Somut olmayan kültürel mirasın eğitimi ve kültürün aktarımı: Türkiye örneği*. (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara).
- Atılkan, H. (2022). *Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin somut olmayan kültürel mirasa ilişkin görüşleri (Karabük il örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Avcı, M., & Memişoğlu, H. (2016). Kültürel miras eğitime ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerin görüşleri. *İlköğretim Online*, 15(1), 104–124.
- Bahar, M., Johnstone, A. H., & Sutcliffe, R. G. (1999). Investigation of students' cognitive structure in elementary genetics through word association tests. *Journal of Biological Education*, 33(3), 134–141. <https://doi.org/10.1080/00219.266.1999.9655653>
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231–274.
- Batmaz, O., & Yurtbakan, E. (2023). İlkokul Türkçe, Hayat bilgisi ve Sosyal bilgiler ders kitaplarının kültürel miras unsurları açısından incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21(1), 1–21. <https://doi.org/10.37217/tebd.1115153>
- Belber, B. G., & Sözbilen, G. (2019). Turizm öğrencilerinin boş zaman etkinlikleri içerisinde somut olmayan kültürel miras (SOKÜM) unsurlarının yeri. 3. *Sektör Ekonomi Dergisi*, 54(2), 897–916. <https://doi.org/10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.19.04.1094>
- Buldur, A., Aladağ, C., Kaya, B., & Duran, Y. (2020). Coğrafya derslerinde kelime ilişkilendirme testinin tanı aracı olarak kullanılması: Bitkiler konusu örneği. *International Journal of Geography and Geography Education*, 42, 1–24. <https://doi.org/10.32003/igge.736283>
- Çakmak, T. (2023). *Ortaokul BİLSEM öğrencilerinin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutum ve farkındalıklarının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Bursa).
- Çelik, A. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Karagöz ve Hacivat'a ilişkin anlamlandırmalarının incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 48(221), 37–49.
- Çençen, N., & Akça Berk, N. (2014). İlköğretim 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler programlarında Türk halk kültürü öğelerinin yeri ve önemi. *Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 13–25.
- Çengelci, T. (2012). Sosyal bilgiler öğretim programında somut olmayan kültürel mirasın yeri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 185–203.
- Çulha-Özbaş, B. (2009). İlköğretim sosyal bilgiler derslerinde kültürel miras eğitimi. In *Sosyal bilgiler eğitimi* (M. Safran). Pegem Akademi.
- Demir, Y., & Şenyurt, S. (2022). Sosyal bilgiler dersinde veli eşliğinde gerçekleştirilen inceleme gezilerinin etkililiği. *Milli Eğitim Dergisi*, 51(236), 3001–3030.
- Demirezen, S., & Aktaş, G. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin somut olmayan kültürel miras öğretimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(30), 413–434. <https://doi.org/10.35675/befdergi.699782>
- Dere, İ. (2021). Kültürel mirası belgeleyerek öğrenme: Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının saha tecrübeleri. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 43, 108–121.
- Deveci, H. (2009). Sosyal bilgiler dersinde kültürden yararlanma: Öğretmen adaylarının kültür portfolyolarının incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(28), 1–19.
- Erdilmen Ocak, Ş., Çiydem, E., & Mindivanli-Akdoğan, E. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kimlik ve kültür kavramlarına yönelik metafor algıları. *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 59–71.
- Gündüz Alptürker, Ü., Gök, T., & Alptürker, H. (2021). Somut olmayan kültürel miras farkındalığının bilinirlik ve deneyimleme açısından değerlendirilmesi. *Milli Folklor*, 33(17), 16–31.
- Gürçayır, S. (2011). Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi üzerine eleştirel bir okuma. *Milli Folklor*, 23(92), 5–12.

- Gürçayır Teke, S. (2013). Geleneksel tarzlar, modern modeller: Resmî, resmî olmayan eğitim ve somut olmayan kültürel miras. *Millî Folklor*, 25(100), 31–39.
- Gürel, D. (2018). *Somut olmayan kültürel miras etkinliklerinin 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde kullanımı*. (Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara).
- Gürel, D., & Çetin, T. (2018). Sosyal bilgiler dersi ve kültür aktarımında edindiği rol üzerine bir inceleme. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 6(2), 22–40.
- Gürel, D., & Çetin, T. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutum ve farkındalıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. 3. *Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 55(4), 2190–2205.
- Gürkan, B. (2015). *Sosyal Bilgiler ders kitaplarının somut olmayan kültürel miras açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana).
- Hardie, Y., & Kamara, Y. (2024). *Shaping futures: Arts, culture and education as drivers of sustainable development*. <https://www.acp-ue-culture.eu/wp-content/uploads/2024/03/Shaping-Futures-Arts-Culture-and-Education-as-drivers-of-sustainable-development-V9.pdf>
- Hündür, S. C. (2022). *Sosyal bilgiler dersinde öğretim materyallerinin somut olmayan kültürel miras eğitiminde kullanımı*. (Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan).
- İbrahimoglu, Z. (2018). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür kavramına ve farklı kültürlerle yaklaşımı. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 119–152.
- İnanlı, E. (2023). *Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre kültürel miras eğitiminde aileden yararlanma*. (Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir).
- Kartal, B. (2022). *Sosyal bilgiler öğretiminde somut olmayan kültürel miras öğelerine ilişkin öğretmen görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi, Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Amasya).
- Kelek, M. (2024). *Ortaokul öğrencilerinin somut olmayan kültürel mirasa ilişkin görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin).
- KİFAÇ Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi. (2005). *Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi*. <https://www.unesco.org.tr/Pages/179/177/>
- Kılıç, D., & Birol, N. (2024). Kültür kavramına sosyal bilgiler öğretmen adaylarının gözünden bakmak. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 13(2), 438–447. <https://doi.org/10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.20.10.1432>
- Kılıçkaya, K. (2023). *Sosyal bilgiler eğitiminde kültürel farkındalık ve ifade yetkinliği kapsamında kuşaklar arası kültür aktarımının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir).
- MEB. (2024). *Millî Eğitim Bakanlığı*. <https://tymm.meb.gov.tr/beceriler/okuryazarlik-becerileri>
- Oğuz, M. Ö. (2007). Folklor ve kültürel mekân. *Millî Folklor*, 19(76), 30–32.
- Oğuz, M. Ö. (2009). Somut olmayan kültürel miras ve kültürel ifade çeşitliliği. *Millî Folklor*, 21(82), 6–12.
- Oğuz, M. Ö. (2013). Terim olarak somut olmayan kültürel miras. *Millî Folklor*, 5–13.
- Oğuz, M. Ö. (2021). Halk biliminde koruma yaklaşımları ve SOKÜM Sözleşmesi'nde kuşaktan kuşağa aktarım. *Millî Folklor*, 33(17), 5–15.
- Özbaş, M., & Çulha Özbaş, B. (2022). Ortaokul sosyal bilgiler öğretim programına ve ders kitaplarına yansıyan somut olmayan kültürel miras unsurları. *Diyalektolog-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 75–98.
- Özlek, E. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin somut olmayan kültürel miras öğretimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray).
- Öztürk, M. (2014). *Coğrafya eğitiminde araştırma*. Pegem Akademi.
- Öztürk, M. (2015). Değişen dünyada coğrafya eğitimi. *Coğrafya Eğitimi Dergisi*, 1(1), 21–28.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods*. Sage Publications.
- Pehlivan, A. (2015). *Açık ve örgün eğitim sosyal bilgiler ders kitapları ve öğretim programında somut olmayan kültürel miras öğelerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir).
- Polat, S. (2018). The attitudes and awareness of the teacher candidates about cultural heritage. *World Journal of Education*, 8(5), 49–62.
- Polat, S. (2019). Sosyal bilgilerde kültürel miras konularının öğretimi (357-387). In Çelikkaya Telkin, Ç. Öztürk-Demirbaş, T. Yıldırım, & H. Yakar (Eds.), *Yeni program ve ders içeriklerine göre sosyal bilgiler öğretimi* (pp. 357–378). Pegem Akademi.
- Safran, M. (2008). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. In *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* (B. Tay ve A.Öcal). Pegem Akademi.
- Sağ, Ç. (2018). *İlkokul sosyal bilgiler dersinde somut olmayan kültürel miras eğitimine yönelik etkinlik temelli bir eylem araştırması*. (Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın).
- Sağ, Ç. (2024). *Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde somut olmayan kültürel miras okuryazarlığı becerilerinin geliştirilmesine yönelik bir uygulama*. (Doktora Tezi, Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu).
- Sağ, Ç., & Kaymakçı, S. (2024). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel miras okuryazarlığına ilişkin görüşleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 59, 460–484. <https://doi.org/10.53444/deubefd.1386349>
- Şahin, V. (2019). Kültürel coğrafya bakımından hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders programlarına bir yaklaşım. *Millî Eğitim*, 222, 173–183.

- SBDÖP. (2024). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. <https://tymm.meb.gov.tr/upload/program/2024programsos4567Onayli.pdf>
- Selanik Ay, T., & Kurtdele-Fidan, N. (2013). Öğretmen adaylarının “kültürel miras” kavramına ilişkin metaforları. *Turkish Studies*, 8(12), 1135–1152.
- Şenyurt, S. (2012). Project of “seven colour seven culture” and its possible reflections to education. *Global Education Review*, 1(2), 45–55.
- Sidekli, S., & Karaca, L. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde yerel, kültürel miras öğelerinin kullanımına ilişkin öğretmen adayı görüşleri. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 5, 20–38.
- SOKÜM Korunması Sözleşmesi. (2003). *SOKÜM Korunması Sözleşmesi*. <https://ich.unesco.org/doc/src/00009-TR-PDF.pdf>.
- Tavşancıl, E., & Arslan, A. E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. Epsilon Yayınevi.
- TDK. (2025). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. <https://sozluk.gov.tr/>
- Tural, A. (2023). Social studies teacher candidates' perceptions of cultural heritage. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 34, 421–433.
- UNDP. (2024). *News from UNDP Türkiye*. <https://www.undp.org/turkiye>
- UNESCO. (2024). *UNESCO Türkiye Milli Komisyonu*. <https://www.unesco.org.tr/Pages/126/123/UNESCO-Somut-Olmayan-K%C3%BClt%C3%BCrel-Miras-Listeleri>
- UNESCO. (2025). *UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listeleri*. <https://www.unesco.org.tr/Pages/126/123/UNESCO-Somut-Olmayan-K%C3%BClt%C3%BCrel-Miras-Listeleri>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.